

„Вісти ВУЦВК“.

Культура і Побут

№ 16

Субота 21-го квітня 1928 р.

№ 16

З М І С Т: Нам'яги м. Коцюбинського. М. Брик. Михайло Коцюбинський і заклики „з чужої хати“. Чернігівщина вшановує пам'ять письменника. Лист М. М. Коцюбинського з Капрі. Мистецькі осягнення. Осман Вишня. Марія Крушельницький. Вірш. Дм. Гордієнко. В похід. — Іа. Кириленко. В шкільній літературно-критичній нотатці. В. Дерожакін. По руських журналах. — Мих. Биковець. Гонорар і кошти. — Б. Вольський. Аполонія кустарництва. — Ежен Десла. Успіх „Землігора“ в Парижі. — Лікар В. А. Блях. Літня оздоровча кампанія. — Іосиф Блок. Блок-мат. Шехи й шахи.

Михайло Коцюбинський і заклики „з чужої хати“

Дм. Гордієнко

В похід

До окремих речей, що залишаються нам у спадщину від видатних людей, ми ставимося з якоюсь особливою теплою цікавістю. Хай навіть ці речі дрібні, звичайні. Цю думку чудово висловив О. С. Пушкін у 3-тій свого «Современника», де він розповідає про видання в Парижі невідомого ще листування Вольтера з де-Брюсом:

«...всяка строчка великого писателя становится драгоценной для потомства. Мы с любопытством рассматриваем автографы, хотя бы они были не что иное, как отрывок из расходной книжки или записка к портному об отсрочке платежа. Нам невольно поражает, что рука, начертывавшая эти смиренные цифры, эти незначущие слова, тем же почерком и, может быть, тем же пером написала и великие творения, предмет наших изучений и восторгов».

Півтори десятки років життя М. М. Коцюбинського в Чернігові залишили нам велику спадщину від нього, яку старанно зберігає Чернігівський держмузей. Ця спадщина саме цікава далеко не лише своїм експонатним характером, не лише тому, що вона дісталася від видатного письменника, але тим, що вона відбиває життя Коцюбинського, тим, що злидарські настрої «записок к портному об отсрочке платежа» заважали його творчій діяльності.

Коцюбинський зазнавав злиднів, зазнавав гостро, постійно.

В своїх листах до Володимира Гнатюка він каже про це більше, ніж одверто. Досить пригадати такі слова:

«...служба ледве-ледве дає шматок хліба... Та ще хорує».

— Тепер я вже не тільки постогну, а часом мало не плачу од шаленого болю в грудях та браку вільного віддиху...

— Треба рятуватися, а нема за що. Доведеться пропадати...

— Як промучуся я в своєму бюро, то вже ні до чого не здатний...

— ...а мене мабуть не мине цюпа, бо банк уже точить на мене зуби, що не плачу довів...

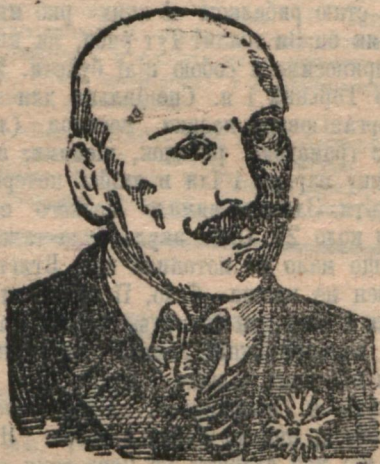
Чому ж Коцюбинський зазнавав таких злиднів? Чому тільки 1911 року, діставши пенсію від товариства допомоги письменникам у 2000 карбованців на рік, він міг лишити роботу в земстві, яка знесилювала його й відривала від літературної діяльності?

Адже він під час своїх злиднів був уже відомий, узагальнений письменник, якого зна-

ла не тільки Україна. Він був широко відомий в Росії, його твори перекладали й видавали у Петербурзі, Москві, Відні, Празі, Варшаві, Парижі, Стокгольмі.

Численні листи до Михайла Михайловича, що зберігаються в Чернігівському музеї від видатних письменників і видавців кажуть за те, що оповідання його мали велику цінність, а, як висновок звідси, і належну котировку на видавничому ринку.

Від Коцюбинського вимагають матеріалів — Грушевський для «Літературно-Наукового Вісника», Винниченко для «Дзвону» та інших журналів, вимагають Горький, Амфітеатров.

М. М. Коцюбинський

25-IV-1913

25-IV-1928

Всі літературні українські сили висловлюють Михайлу Михайловичу своє захоплення з приводу кожного виданого його твору.

В. Винниченко 1908 року пише йому з Женеві:

«...Нудливо блукаючи по цьому невольницькому кладовищу, з якимсь радісним і вдячним полегшенням зупинився на В/творі».

«...Ваші твори в часи мого перебування в кріпості були іноді для мене джерелом радощів».

Пропозиціями Коцюбинського засинають зі всіх боків, навіть ображаються, що він не встигає виконати всіх замовлень.

Той же Винниченко пише:

«Ви писали, що поправляється. А раз так, то дозвольте взяти вас на цугундер. Мусите внести за поправку здоров'я подяку українському громадянству у формі оповідання для нашого нового журналу. Напрямок журналу — марксистський... У нас є думка запрошувати для співробітництва Горького й Луначарського».

I.
Біжать хмарини з заходу на схід,
Мережать небо червоно і чорно,
А ген, десь — ген лаштуються в похід,
Лаштуються тривожно і проворно.
Вчуваючи важкий далекій перехід
Літа чийсь незгідний, неозорний,
Нагруджені грозою днів до болю —
Востаннє плануються крихітному полю

II.
На голубім, закинутому далеко у степи
Заметейім пісками смаглим плесі,
Б'ють туго й лунко в землю копирі,
А на коні краплинка постать Лесі,
Стовпами пил, немов би день кинить
І гарб розгойд, і цокотять копита...
На фронт іде нових бойців загін,
За командира Леся Нездогін.

III.
І котяться бурхливі дні за дилми,
І не лига ніхто — о, перемого, де ти?
Блукають дикі вітри між гаями,
В степах огні, та кров... та кулемети...
Та вечори для трупів риють ями...
Бойці ж ідуть... Іх кличуть мети...
Ідуть і падають у зморі, і змаганні,
У них ні крихтоньки: ні суму, ні вагання...
Січень 1928 р. Харків.

Просили у Михайла Михайловича оповідання для «Современника», для «Універсальної Бібліотеки». Запрошував Горький, що взагалі так тепло й прихильно ставився до нього. Дуже запрошував Амфітеатров.

Ось що пише останній 1910 року з Італії.

«А. М. Пенков рекомендовал мне обратиться к вам с предложением поработать для начинаемого мной «Современника», в котором он тоже принимает участие циклом рассказов под общим заглавием «Жалобы»... Буду рад, если согласитесь сотрудничать. Журнал беспартийно-социалистический и оппозиционный...»

Р. С. А. может быть попробуем печатать без перевода прямо по малороссийски?...

Все це давало, здається, змогу Коцюбинському вільно існувати, не зазнаючи злиднів. Йому пропонували по 300 карбованців за аркуш оригінального писання з тим, щоб видати твори російською мовою. І він відмовлявся.

В листі до Гнатюка Коцюбинський з приводу пропозиції Амфітеатрова пише:

— Амфітеатров пише, що він охоче міститиме навіть по-українськи мої оповідання... Мені не хочеться залазити у чужу хату, коли є власна.

А «власна хата» платила в іранному випадкові по 30—40 карбованців за аркуш. Часто-густо нічого не одержував письменник. Частенько його попереджували — «ви повинні написати без гонорару в інтересах нашої літератури».

Небажання й вперте небажання Коцюбинського віддати свої оригінальні твори ро-

сійським видавцям пояснюється виключно природним протестом проти ворожого ставлення до української культури з боку не лише уряду, але й багатьох представників російської цензової інтелігенції. Варто пригадати лише славновісні виступи П. Струве з проповіді «українського партикуляризму». Дратувало також Михайла Михайловича специфічне «пренебрежительно-покровительственное» ставлення до «малоросійського язика».

Одже навіть дуже важкі матеріальні обставини не могли примусити Коцюбинського продавати своїх творів на російський літературний ринок при такому певному ставленні до української культури взагалі.

Коцюбинський був гордий тією національною здоровою гордістю, якій було тісно в царській Росії. Він вмер за 4 роки до революції, за 4 роки до того часу, коли почали здійснюватися найсміливіші мрії великого письменника.

Він не дожив до тих часів, коли «чужа хата» перетворилася у велику соціалістичну батьківщину.

Я. БРИК.

Лист М. М. Коцюбинського з Капрі

Неопублікований лист від М. М. Коцюбинського до Іллі Шрага, крім опису перших вражень у Капрі, дає цікаві риси відносин письменника з М. Горьким. Частину листування М. М. Коцюбинського з І. Шрагом було вже опубліковано, частина, на жаль, загинула. М. Горький знав про дружні і близькі стосунки поміж М. М. Коцюбинським і І. Шрагом. До відвідин про смерть М. М. Коцюбинського, він телеграфував І. Шрагові: «Смертна — людина, народ безсмертний. Глибокий мій уклін народу України».

Тепер народ України робить безсмертним свого великого письменника!..

Hotel Royal Capri 30/IV. 310. М. Шраг.

Дорогий Ілля Людвиговичу!

Не знаю, чи Ви дістали мою картку з дороги до Капрі. З того часу я все збирався більше написати до Вас, та все не було часу. Не смійтесь, бо як воно не чудно, що людина, яка нічого не робить, не має часу, а так воно буває інколи. Се властивість Капрі, який цілком захоплює, затягує людину. Хоч я тут не перший раз і не перший день, а мені все здається, що перед очима проходить не дійсність, а казка, таке все тут дивне і чарівне. Правда, прелюдія до Капрі теж вдалася мені дуже. Вже коли сів на італійський парохід в Одесі, забув я і свою слабкість і в тому і сіре Чернігівське життя. 14 днів був я на морі і за тих два тижні пережив чимало вражень. Константинопіль і Салоніки, Греція, о. Крит і Сицилія — все це незабутнє й яскраве. Скрізь я вилазив, обдивився, хто знає, звідки енергія взялась, бо бачив більше, ніж інші. В Сицилії навіть зробив зму подорож по залізниці і на конях, ести поїхати в Таорміну, чудовий куточок з тої бік Етні, з розкішною природою та історичними пам'ятками. В Мессині (яку обдивився дуже докладно) пережив невеликий землетрус, навіть описати всього не можна, бо довелося би дуже багато писати. Живеться тут мені добре. Окрім природи й спочинку, тішат мене теплі приятельські відносини до мене людей! Горький та його дружина так дбають про мене, що мені часом зоромно буває стояти в центрі пеклувань

Чернігівщина вшановує пам'ять письменника

3 резолюції на доповідь голови Чернігівської комісії увічнення пам'яті М. М. Коцюбинського т. Ф. М. Виленського.

Вислухавши доповідь т. Виленського про життя та діяльність М. М. Коцюбинського й про увічнення його пам'яті, об'єднане засідання Чернігівського Окрвиконкому й Міськради констатує:

1. Велика Жовтнева революція розбивши царизм і капіталу й поваливши царат, знищила той національний гніт, що не давав змоги розвиватись Українській культурі й науці.

Лише після жовтневої революції радянська влада під керівництвом комуністичної партії здійснює ті шляхи до соціалізму, за які боролись найкращі представники пролетаріату. В числі цих борців своїми безсмертно-революційними творами уславився М. М. Коцюбинський, що більш як 15 років прожив в Чернігові, де він написав найкращі свої твори, де проходила його громадсько-політична діяльність, за якою так пильно стежили царські жандари й поліція. М. М. Коцюбинський обурюється чорною реакцією

та дбайливості цих всеж таки національно чужих мені людей.

Врагці, до обиду, я веду життя ящери: вигріваюсь на сонці на березі моря, беру соняшні ванни, бо купатись не можна. По обіді, — стаю рибалкою — і яких риб ми ловимо, як би Ви знали! Тут риби, як квітки і ми приносимо з собою цілі букети. Ми — себ то Горький і я. Спеціально для мене була організована велика пескарія (ловля риб), з громадою рибалок, піснями, з кашою, яку варили і їли в якійсь печері, як трюфелі. Зловили чимало всякого звіря, а акул коло 20. Одна акула була така велика, що мало не потопила нас. Втягти її на човен не можна було, її обпудили мотузками і вони, як бранець, світали на нас лихим, зеленим оком, пливла за човном. Було в ній щось більше 7 пудів.

Кажуть, я поправився. А серце все ж обривається, інколи буває недобре. Я все гадав, що моя слабкість на нервовому ґрунті, а вишло далеко гірше. Однак я багато розписався про себе (чи не прикмета старості?), а мені хочеться знати, як Вам живеться, дорогий Ілля Людвиговичу, як здоров'я, що у Вас і коло Вас? Певно де-сь споживаєте в своєму чудовому Седневі. Як здоров'я Ви. Єлісавети Ісаковни? Був би дуже радий, коли б Ви обізвались хоч двома трьома словами, що б я знав, що Ви мене не забули ще, щоб мав звістки про Вас та Вашу родину.

Раїсі Іллініні² нічого не можу поки що сказати про коралі, бо ще не був у Неаполі. Взагалі я нікуди ще не виїздив звідси, тай не маю великої охоти, хоч 20 с. м. певно вирушу — ще сам не знаю, чи до Стокгольму, чи може ще раз обдивлюся Італію, а тоді через Відень до Грушевського, в Карпати.

Бувайте ж здорові. Привіт Вашим усім. Щиро цілую і обіймаю Вас.

Ваш М. Коцюбинський.

Щоб Ви не подумали, що я зовсім розлінявся, повідомляю, що все ж де-що роблю, збираю матеріал, може вдасться коли.

¹ дружина І. І. Шрага.

² дочка І. І. Шрага.

й бореться з нею безсмертними творами своїми; прихильник повстання, він яскраво змальовує революційні події 1905 року.

Пам'ять М. М. Коцюбинського для Чернігова тим більш цінна, що матеріали для багатьох з цих творів він брав з життя Чернігівщини.

Вважаючи на велике значіння революціонера-письменника М. М. Коцюбинського, що творами своїми сприяв здійсненню ідеалів великого жовтня, об'єднане засідання Президії Чернігівського Окрвиконкому і Міськради ухвалили:

1. Урочисто відзначити 15-річчя з дня смерті М. М. Коцюбинського шляхом переведення в життя плану увічнення пам'яті його, розробленого Комісією.

2. Через те, що могила М. М. Коцюбинського перебуває в важкому стані, Місьгоспу під доглядом Комісії, негайно впорядкувати могилу. Погоджуючись з думкою Комісії, що на могилі М. М. Коцюбинського треба поставити пристойний монумент, Президії Окрвиконкому й Міськради ухвалюють асигнувати 3000 крб. з коштів місцевого бюджету для установки монумента.

3. Всі вистави, концерти й інші культурно-освітні заходи, що влаштовуються на користь збудування монументу М. М. Коцюбинського, звільнити від будь-яких податків.

5. Через те, що в будинку М. М. Коцюбинського проходила головна літературна діяльність письменника, а також через те, що з цього будинку відбулися перші зібрання Чернігівських більшовиків, вважати цей будинок за виключно цінний пам'ятник історичного значіння й вжити всіх заходів для збереження його.

7. Для увічнення пам'яті М. М. Коцюбинського переіменувати Городнянський Педтехнікум в «Педтехнікум імені Коцюбинського» і Чернігівськой сільсько-господарській школі надати ім'я Коцюбинського.

8. Встановити в Чернігівській сільсько-господарській школі стипендію імені Коцюбинського й дві стипендії його імені Чернігівській 7-ми річній школі імені Коцюбинського. Просити НКО призначити одну стипендію імені Коцюбинського в Городнянському Педтехнікумі.

9. Через те, що М. М. Коцюбинський більш як 15 років прожив в Чернігові, написав тут найкращі свої твори, а також через те, що в Чернігові проходила його громадська й революційна діяльність, Президія Окрвику й Міськради вважають, що в Чернігові більш, ніж в будь-якому місті України повинно збудувати пам'ятник М. М. Коцюбинському.

Просити Раднарком дозволити відкрити пам'ятника М. М. Коцюбинському в місті Чернігові до 70-ти річчя з дня народження письменника й після 1929 року — термін коли в Вінниці буде збудовано пам'ятник М. М. Коцюбинському, — дозволити Чернігівській Комісії збирати кошти на будування пам'ятника в місті Чернігові, по Україні й інших республіках СРСР.

ЛІТЕРАТУРНО-КРИТИЧНІ ПОПІСКИ

По руських журналах

(Красная Новь 1928, № 3; Новый Мир 1928, № 3; Молодая Гвардия 1928, № 3; Звезда 1928, № 2; Новый Лес 1928, № 2 і 3)

Чергова порція журнальної белетристики справляє враження дуже мішане і почасти сумне. Не те, щоб не було добрих (і навіть дуже добрих) творів; їх не так уже мало, і в кожного журналу є чим пишатися; але поруч них зустрічаються речі, стільки пообіцявши будь яких—і художніх і громадських—вартостей, що мимохіть доводиться усомнитися в літературній компетентності складачів журналу, або як, принаймні, ступені їхньої уважливості. Які, наприклад, літературні, або ідеологічні, вартості допомогли полпитися в «Красной Нови» оповідання Л. Борисова «2 Леонади 2», нудному й архі-сантиментальному оповіданню про руського циркового артиста, що акліматизувався в Німеччині, але випадково прийнявши на кілька тижнів до Ленінграду, захоплюється в прихильницю свого брата (теж акробата) і для неї лишається «працювати для справді — народнього глядача»? Загалом — посереднє наслідування другосортних імпресіоністів, подібно до Б. Лазаревського. Звичайно, можна заперечити: початкувчий письменник, літературна прагматичність — очевидна, є деякі початки «соціальної теми», таких слід захоплювати і т. д. Припустімо. Але, що сказати про С. Мамашкіна, літератора з цілком уже визначеною фізіономією, з «ідеологією» найсумнівішої якості (досить згадати «Луну з правою стороною») — людину, якої літературну безграмотність друковано виявили найвидатніші критики (наприклад, Г. Горбачев), кого нещадно лаляли і в «Звезді» і в «Новом Лесі» і в «Молодой Гвардії» за незнання елементарної синтаксиси, не кажучи вже про стиль та інші тонкості. І ось все це не перешкоди-

ло йому надрукувати в «Красной Нови» — журналі, здавалося б, досить розбірливому — великий уривок із роману «Народный комиссар», що успішно конкурує з іншими його творами в розумінні неволодіння мовою й невміння побудувати дію. Змістом, це — безсоромна спекуляція на подробицях смерті Ф. Дзержинського — гідна паралеля до «Полисти о непогашенной луне» Б. Пільняка.

Поруч цього продукту макулатури, сильно виграють «Теми» стоячого вперед Г. Алексєєва. Хоч саме собою чергове продовження цього «сімейного роману з партійного побуту» не відзначається ні повною фабули, ні ясністю характерів.

Ще є в «Красной Нови» невідомо навіщо надрукований окремо «епод» Артема Веселого до майбутнього роману — «Россия кровью умытая» (пятип'ятимовне марнослів'я в душі «революційної фрази»); далі, запісбелетристичний нарис І. Бренбурга «В Польше», що, не уважаючи на односторонність матеріалу (замальовано виключно побут і настрої польської інтелігенції та артистично-літературних кіл), читається зі значним інтересом, бо його написано жваво й майстерно, — в усякім разі, далекіше майстерніше, ніж останні романи І. Бренбурга; нарешті, в ціла купа віршів (В. Рождественського, В. Казіна, Г. Саннікова, В. Насадкіна, В. Ільїної), отвірлізноманітніших стилем і з однією чисто-описовою тематикою (тема подорожі) і з однаковою безбарвністю виконання.

І в «Новом Мирі» темп шапів-белетристичні твори кращі від «чистої» літератури. «Дневник Кости Рябцева» В. Ошєва, дуже слабкий в попередніх номерах, починає виправляти-

ся. А втім, інтерес тепер зосереджується вже не на самому Кості та його сприймаючих (як у 1-й частині), а на його соціальному оточенні. Типи московських студентів і робітників обрисовано барвисто, особливо вдало іронічно змальовання Нікса Корсунцева, «майбутнього адміністратора», в кого «марксистський світогляд» мирно уживається з фокс-тотом у підозрілих немальських квартирах. Чудове «оповідання» Б. Пільняка «Синее море» — дуже простий і дуже яскравий зарис того, як автор спускався в водолазному костюмі на дно морське (коло «Балаклави») підчас шукання знаменитого «Чорного Принца», і що він при цьому відчував.

Навпаки, «Утилитовск» Л. Леонова (драма на 4 дії) задумано, як складний і «високо-літературний» твір — із провінціальним побутом і демонічними ширисправами, з «глибокими» характерами й всякими естетичними фокусами, — а на ділі він справляє враження дуже нудне й монотонне. І не тому, що Л. Леонов — взагалі не драматург (драматизм у нього механічно запозичено з Достоевського), а тому, що в даному разі він просто використовує в формі драми варіанти й підготовчі етюди свого останнього роману «Вор» (на це показує тотожність більшості характерів, ідеологічної й психологічної проблематики, метод оповідання і т. д.). А не — безперечно, найгірший спосіб для утворення (точніше — для фабрикації) драми, який лише йснує.

З трьох творів, присвячених економічному й родинному питанню, жодного не можна визнати за хоча б почасти задовільняючий. Як завжди, банальний з ідейного погляду і безпорадний з художнього П. Романов (продовження роману «Новая скрижаль»). У В. Вересаєва (оповідання «Исаника») багато спостережливості й величезний літературний досвід, але саме останній його і губить: автор старано обертає кожну підмічену ним живу рису в суто «літературину» з «героями» і «героїнями» та їхніми «принципіальними» міркуваннями, з цитатами з Тютчева й описами природи під Чехова, — одне слово, в дешевий трафарет «ідейного» роману 90-х і 900-х років. В результаті, змальовувані ним робітники й студентки дивно схожі на медиків та курсисток його власних передвоєнних романів, а читач перекопується, що не можна

Остап Вишня

Мистецькі СИЛУЕТИ

Маріян Крушельницький

Офіційні відомості швидко, щоб не затримуватись.

Крушельницький із Західної України, з Глецави, Теробовельського повіту. Народився 1897 року.

На сцені грає з 1916 року.

Почав у театрі, що його був заснував із студентської молоді у Львові Лесь Курбас.

1920 року грав у театрі ім. Франка, у Вінниці.

З 1924 року — в Березолі.

Грає на скрипку. Танцює... Співає...

Колись співав сопраном, а тепер не то теноральним баритоном, не то баритональним тенором...

Невеличкий. Кругленький... Шатен. Очі, здається, сірі. Ніг — дві. Рук — дві. Пальто — сіре. Костюм — зеленуватий.

Почав з жіночих ролей.

Грав-грав жінок, потім зразу дідів почати грати.

Після дідів — хлопців. Після хлопців — середнього віку мужчин.

Співав в оперетках, у комедіях, у трагедіях.

**

Усе про Маріяна Крушельницького, чи не все,

Не все.

Річ ось у чім, товариші.

Я ж знаю, що всі, хто хоч один раз бачив на сцені Крушельницького, зараз же настобурчаться:

— А, ну-ну! Чи напишеш же ти про Крушельницького так, як він грає?!

І, читаючи, екатимуть:

— Е! Е! Е! Не так! Не так! Та нічого подібного!

Я вам одразу скажу:

— Я не напишу так, як Крушельницький грає... Не зможу!

Щоб ото так у мене на папері вийшло, як у Маріяна Михайловича на сцені в «Шпані»:

— Ви спите! Ви нічого не чуєте! Ваша голова — не ваша голова!

Не вийде в мене так!

Бо для нього мені треба кинути перо й чорнило, стати перед вами й почати і руками й ногами і всім корпусом моїм гіпнотизувати вас так, як це робить Крушельницький.

Як він це робить?

Чорт його знає, як він те все робить?! Не знаю.

У мене так не виходить.

Та то ще нічого, що є мене так не виходить. Не виходить воно так ні в кого, виходить тільки в Крушельницького!

Крушельницький, очевидно, слово якесь «півняче» знає і слово те допомагає йому полонити на сцені і режисера, і акторів, а в залі — і глядачів, і повітря і прожекторів...

Коли Крушельницький на сцені і коли на його направляє прожектора, то я ніяк зрозуміти не можу, хто кого освітлює: чи прожектор Крушельницького, чи Крушельницький прожектора.

Стикаються два снопи з проміння й утворюють на кону такий бунт із світла, із слів, із рухів, із найтонших світляно-мовно-рухово-мімічних нюансів, що сидиш і думаєш:

— Багатюща ж яка наша батьківщина! Отож десь, у Глецаві, в Теробовельським повіті, проткнув хлопця якийсь «ультрафіолетовий промінь», а він, бач, що на театрі виробляє!!!

А вже ж і «виробляє!».

**

Ну, що, коли б і знайшлася така людина, що взяла б на себе труд детально проаналізувати артистичну творчість Крушельницького?..

Щоб простежила і запотувала всі його засоби, з яких він користується, щоб подати роль так, як її дає Крушельницький?!

Тільки не загальниками, а детально!

Ой, як довго тій людині довелося б досліджувати, і як багато довелося б писати!

описувати сучасної молоді в душі «Русского Богатства» або алмазників «Знамені».

Оповідання П. Ширяєва «Четверг Наташиной жизни» просто немисливо зроблено і до того ж так немисливо, що незрозуміло навіть, які переконання автор намагався в цьому висловити; здається — сум, що випливає політичної роздільності форм і принципів. Про художній бік — і говорити не доводиться.

Серед численних віршів особливою увагою заслуговує «Введення» з поеми Н. Деметрєва «Одиннадцатый день» — старанне, але всеж ученицько наслідування «Опекторського» Б. Пастернака — і «Гладнатор» Н. Тихонова, прийнятий сухуватого, але кворційною алтеризацією сучасного побуту.

Ні под прохот самой обманной тубы,
Нод снаны снаны на потолке
Появляется, как ветер, жесткий быт
Гладнатору в измятом вистлаке.
От свидетелей одрепности черны,
Быт идет, острей языки между дед,
Через реки переходит, через сны,
Отдуваясь на арены, как в воде.

В «Молодой Гвардии» продовжується «Фабрика Рабле» М. Чумачурина, чудово змалювання громадського й родинного побуту латинських робітників (в останньому номері особливо багато матеріалу з родинного побуту, а ні трохи не деформованого літературним викладом). Тут же записання «Первой девушки» Н. Володимова, — роману з провінційного й комсомольського побуту 19-го і 20-х років. Щоб відрізнити про ідеологічні тенденції та про «художню правду» цього твору, досить навести таку «сценку». Члени Укому КМС обговорюють шведську комсомолку, що прихильно ставиться до флірту з позародинними. Діалог: «Не можем же мы востановить ее удовлетворить физическое влечение только одним уклоном». — «Раз шло выбирать в уком, как лучших из своей орд, то пусть с нами и удовлетворяется».

Коментарі, як говориться, зайві. «Пынное солнце» Ф. Гладкова і «Луна с правой стороны» С. Маланкина зазнали обшарпачення в порнографії та наклепів на комсомол з далекою мовною (хоч цілком достатньою) підставою, ніж ці «романтическая история» (такий підзаголовок).

Повість І. Новікова «Прищипки и Шудов» добре малює настрої й переживання шетр-працького інтелігент-обивателя — цілком аполітичного — в момент Жовтневої Революції, але написано її такою повільною ритмічною прозою, що навіть сардатыські вигукі на мітингові обертання в штигостинний амфібрахій («Не в чорту войну, а во всем ее распрочертан!»). Недоречність такого наслідування «Офрей» Андрія Белого в даному разі очевидна. Віршівана «Новелла» Н. Павлова (як же Д. Туманний) відзначається надмірним емоційним ліризмом, характерним для цього поета, що чомусь приписує себе до конструктивістів.

В «Звезде» продовжуються «Братия» К. Федина (роман загрожує залізнути в дупке дрібному й мало переконуючому психологізму), продовжується «Смерть Вашир-Мухтара» Ю. Тинянова (Герой романа — Прибоєдова — на жаль, знову з'явився на ному і несе своєю дупко пугливою й надуманою психікою чудовий опис Першої та першого двору 20-х років), і почався новий роман В. Пастернака «Окандатист или Вечера на Васильевском острове», що малює, головним чином, академічний (професорський, а не студентський) побут доби воєнного комунізму. Роман почато з кількох кінців одночасно, і міркувати про його художній бік локі що рано. Відзначимо лише, що автор шетр охочий деформувати і шарварувати ті реально-побутові дані, що їх він, безперечно, має. Потім, наприклад, показувати доцент-ліфетолога в вигляді якогось відступника, що знаєє години з боку академічних нол за «сміливість наукових поглядів, коли ми чудово знаємо, що ліфетологія (окрема наука про походження мови) з самого свого початку була під активною охороною Російської Академії Наук».

Оповідання Б. Шиліника «Нижгородський опко» цікавий лише тим, що це — свіданням відомо — перший випадок пристосування в російській художній літературі фрейдівської психології, зокрема — так званого «Едипового комплексу». Чисто-літературне значіння оповідання зовсім незначне. В віршах Н. Тихонова («Ярость», «Испытание скукой») більше наслідування Б. Пастернака (раннього періоду), ніж можна було б чекати від такого дрібного поета. Дуже слабі подо-

рожні шариси Н. Асеева («Загралица»), шерпований найновіт самозакоханістю й чисто-ліфетовою пристрасністю до саміреклами. Ода-стися, Італія так же мало дасть Асееву, як Америка — Маяковському.

До речі, про «Новий Леф». Він, що далі, то послідовніше втрачає характер літературного журналу й обертається в орган футуристичного кіна й образотворчих мистецтв взагалі. Може, воно так і вразить. Шкоди що, кількості статей і заміток на дані теми (Б. Арватова, С. Третьякова, О. Брика й інших) немисливо росте, кількості і якості літературної та критичної продукції немисливо падає. Вірші у 2-му номері немисливо зовсім (за винятком турнетської хатки Н. Асеева, в його «Загралице», що й тут друкується), в 3-му — «Охота на орлов» того ж Н. Асеева (чистий штамп) і два зовсім немисливі вірші початку провінційного поета Л. Томашпольського («Ночь у Дуная» і «Мечты о фиате»), що їх вміщено тут в явно демагогічних диях і що супроводжуються літературно-малограматними «критичними зауваженнями» В. Маяковського.

На сатиричній полямці О. Брика та Н. Асеева з В. Полонським (№ 2 і 3) В. Перцова з В. Черевезовим (№ 2) ми, звичайно, зупинитися не будемо. «Формально» — соціологічне дослідження» В. Шкловського про «Войну и мир» Льва Толстого (в 2-му номері) не показує дотестності, але дуже легкою й живитися, головним чином, тенденційною й позерською народницькою критикою кінця 60 років. За винятком цього ані трохи не «формального» і лише в слабій мірі «соціологічного» стилю, єдиний відділ журналу, що викликає коли не повагу, то інтерес, це — «Записная книжка Лефа», себто само виділи найменш літературний і найбільш публіцистичний.

Серед критичних і меогуарних відгуків на збірки Максима Горького відзначаємо статтю В. Фриче «М. Горький и пролетарская литература» («Бравада Новь № 3»), спогади про Горького Всея. Іванова, А. Демідова та А. Свирського (там же) і статтю Д. Горбова «Путь М. Горького» (Новий Мир № 3), що є мало не найкращою в існуючих марксистських робіт про Горького.

В. Державин.

Який актор Крушельницький? Технічний чи «нутряний»?

Технічний?

Ну, добре! А як же, приміром, ви технікою передасте оті глибоко-зворушливі слова малахольного Малахія.

— Пароль: голубі мрії!..

Або оту картинку для Олі, коли:

— А в стіну гуде. А коні: цок-цок! Цок-цок! А Олі виходить і говорить:

«Драстуй, драстуй, мій мій,
Пожалуй у хату».

Намалюєте ви це все самою технікою? Щоб без «серця», щоб без «душі»?

Спробуйте!

І в той же час у «Шизні», коли бюстгальтер унавиш, регочеться. Коли регочеться бюстгальтер, коли сміється сцена, заливається театр, і підскакують з реготу стільці в партері?

Що — це техніка, чи «нутро»?

Нутро?

А як у цей самий «найвеселіший момент» у житті Крушельницького, в його зуби болять?

Засміється ви так, щоб все «руг вас зо сміху танцювало, і хай у вас в цей час зуби болять?

Засміється?!

Спробуйте!

Крушельницький дуже хитрий актор: не впливає його, де в його «нутро», а де в його техніка!

В його технічне «нутро» й «нутряна» техніка!

М. Крушельницький.

Я не знаю взагалі, як «засміється» Маріяна Крушельницького, щоб усім «видать» було...

За окремими ролями?

Ну, давайте.

Бухгалтер у «Шизні».

Ні, їй-бо, не можу! Як ізгадаєш оті його коротенькі штапатка «у полосочку», як пригадаєш його морду, його оту голову з червоним бантом, його:

— Хо-хо-хо! Хо-хо-хо-хо! — сразу тобі робиться температура «сорок вісім».

І хочеться лягти на підлогу, дригати ногою, бити по підлозі рукою й заливатися «без приймає во вніманіє».

І виходить не силует, а ота сама комбінована штука, що її показує бухгалтер Стрижаків:

— А оце вам сверхуречні!

Коко в «Мікадо»...

Ну, тут би слід написати його надзвичайну, дивовижну пружність, його ідіотську безпосередність, його чіткі куплети й танки, а воно тобі в голову лізе:

— «Маленька операція».

І хочеться бути Пубою, щоб сказати:

— Ой, Кокошка, вдару!

За віщо «удару»?

Та за те ж і «удару», — за мерзляке майстерство акторське, за глиб, за шир, за «з одного боку» й за «з другого боку»...

За радісний сміх на театрі і за веселу на театрі радість!

Малахій, Побідоносцев («Пролог»), Абат («Жакерія»), Яворський («Сава Чалій») і ще, і ще, і ще...

Та щоб ото про всіх писати?!

Та, боже сохрани!

Хай краще Маріяна Крушельницький грає, а я дивитимусь!

Що мені радості на театрі не хочеться, чи що?!

Хочеться! От я й дивитимусь!

Гонорарні контрасти

(Нотатка болю й образи).

Мійка днів тому приїхала зі мною першода, та така, що ви її не повірите. Присягаюсь, що казку справді. А було це так.

Сиджу в редакції. Працюю.

Заходить руська дівчина, така свігла й гарна. Та тихим голосочком:

— Де можна побачити тов. Биковця?

— Це — я — казку їй, а в самого десь в глибині тільки десь-десь...

— Я вам гонорар, каже, принесла.

— Що? Як це?! Тим часом стиха про себе: Згинь, мамо, згинь, россиє! Не спокушай чесних людей.

— Так, гонорар. За статтю в журналі «Студент революції».

Сиджу я, головою кручу. Не вірю.

А дівчина уперто каже: — Давайте розписку на 20 зрб.—і прощі вже виймає.

Написав я розписку, а руки прусьтоса, захволав прощі, зливлюся. Ой, щось буде, бо вже пачки видавничих авторам прощі посять. Кому б не війна!

А оце показався з пошти приносить переклада — анову гонорар з Білоруси, ще більше, як тиждень тому було видруковано там мої нарис, а вже й гонорар.

Це два таких факти. Знамених і дивних у нас.

А тепер проповім про факти теж знаменні, та не такі радісні.

Що п'ятнадцять в темній залі бухгалтерії періодсектору ДВУ збирається чималенька черга так в 30—40 душ за гонорарами по журналі ДВУ. Черга весь час рухається, бо нові підходять, а щасливчики сиплять до каси. Це — мучення гонорару — автори статтів, оповідань та віршів, що, на казку, були видруковані в журналі ДВУ.

Стоїть черга, потихеньку гомонить.

— А що, по скільки сьогодні видають? — питають нові. — Та ще не дають, бо касир нішов узнавати, чи будуть гроші.

— А в ту п'ятницю за двох до мене приїхали видавати, не вистачило капіталу. Опівдні дві години і я-а тобі. Чи то як до мене хоч тепер черга дійде? Хоть би, а то вже набридло і часу немає.

Стоїть черга, тихо розмову сумну ведучи. А на вулиці авто, авто, радіо, трамвай, оловом, вся техніка й культура.

Стоїть черга годину, дві...

І так що п'ятнадцять. Попроху дають. На коли ж у вас гонорару буде 100—150 зрб.—горе вам. Доведеться не мало ходити і цю чергу вистоявати.

Це—вдень, саме в гарячу пору роботу. ДВУ має щось з 30 журналів, в кожному

Успіх „Звенигори“ в Парижі

(ВУФКУ в Фільм-Клубі, Сорбоні, Сіне-Латен).

Успіх «Звенигори» в Парижі перебільшив найопімістичніші припущення. Після громадського прогляду в Торгпредстві СРСР та першого дебюту в Вільній Кіно-Трибуні,—переповнені залі та вибухи бурхливих оплесків при демонстраціях в Фільм-Клубі Парижа, Сорбоні та Сіне-Латен.

У французькій мові є вислів—«успіх першого кроку». Цим реченням коротко можна охарактеризувати паризький виступ ВУФКУ та української кінематографії на міжнародній арені. П'ять проглядів одного й того ж фільма в найкращих залах інтелектуального Парижа, складеного зі світових імен представників різних націй,—це бувало не часто. Українська кіно-критика Харкова й Києва не помилилася й не перебільшила, оголошуючи «Звенигору» фільмом світового масштабу...

Прогляд «Звенигори», улаштований «Фільм-Клубом» Парижа в авангардному кіні, де йде зараз фільм Абеля Ганса: «Як я крутив Наполеона» та радянський фільм—«Трое в підвалі», відбувся 31 березня. Був присутній весь кінематографічний Париж. Перший факховий іспит для ВУФКУ—ліхто з присутніх не бачив ні одного кадра українського виробництва. Три рази гасне світло,—тут не буває звонків, «ВУФКУ показує»...

Сорбона. Зала Декарта. Екран на чорній дошці, де ще помітно тригонометричні формули. Група філософічних студій влаштовує лекцію Л. Мусінака—«Сучасні тенденції радянського кіна». «Звенигора» йде першим фільмом, далі частина «Шагай Совет» Вертова, кінець «Потьомкіна» й «Матері». На долю

«Звенигори», що показує реальний здобуток сьогодишнього дня, випадає найбільший успіх. «Це фільм, що відіграє величезну роль не тільки в історії світової кінематографії, але й в історії світової революції»—закінчує свою промову Л. Мусінак.

Сіне-Латен. Найпопулярніше кіно Латинського кварталу. Прогляд для французького студентства. Багато журналістів, представники паризьких кіно-фільм.

Успіх фільмів ВУФКУ в Парижі вже відомий й по-за межами Франції: Сіне-Клуб в Женеві, Сіне-Клуб в Брюсселі, Фільм Сосайті (Фільм-Товариство) в Лондоні пропонують організацію проглядів українських фільмів в цих країнах. Представник Голландської Фільм-Ліги та члени Комітету Міжнародної Кіно-виставки в Гаазі Е. Нелстер, що бачив продукцію ВУФКУ в Парижі—висловився, що Вистава обов'язково мусить мати «Звенигору» й Фільм-Ліга зі свого боку всім допоможе, аби продемонструвати цей фільм в більших містах Голландії.

Паризьке представництво ВУФКУ дістало запрошення прийняти участь в першому кінематографічному конгресі латинських країн, що відбудеться в Мадриді початком літа 1928 року, очевидно, ліпші фільми ВУФКУ підуть і там. За два тижні «Звенигору» буде показано екскурсії кінорежисорів Центральної Європи, що в кількості ста п'ятидесяти чоловік приїдуть в Париж. В травні відбудеться прогляд в Лілі, Монпельє та Ніці.

Париж.

Евген Деслав.

зграїю 10—15 авторів, що місяця виходять не менше 35—40 номерів — от виходить, що 400 душ мусять свою спокую в бухгалтерії періодсектора ДВУ прийняти. Вмів кататися—вмів і самошки возити!

Колінь за гріхи попишавши тим, що призначали відарити велику кількість копійок та навколишні стояти. А за що і з якої причини, за чий гріх і дові казав авторів ДВУ?

Не знаю, як по інших редакціях і видавцях. Зразок раціоналістичного відношення я вже подав. Хіба ж так не може зробити це ДВУ? Тут проста дилема — або друкуй і плати як слід, не знижайся, або... зніжайся журналі і тоді ніхто й слова не скаже. Установа буде, як установа. Оловом, гарна.

Авторів харківському ще як так, треба лише сидіти та чинити спокій в черзі. А як хто живе за Харковом, а то й за Україною, або не довади доле і за Європою — тоді про-

пало. Є в Канаді пролетарський український письменник М. Ірчан. Він багато шить по різних журналах. І набралось йому в ДВУ гонорарів щось аж коло 600 зрб. Надіслав він мені доручення ці гонорари доставити, абирати до купи та приїхати до нього передати, або ж зберегти до його повороту на Україну.

Дозвольте запитання — за скільки п'ятнадцять зможу і ці гонорари стягати по 40 зрб. одержати, коли ще вийти до уваги, що Ірчан друкується весь час і сума його гонорару весь час зростає. Справжній тобто несправедлива пропорція і гонорарна скандальна ситуація.

Чи не шора сий ситуації єдине пошлясти? Адже не на загальні збори співробітників журналістів ДВУ що п'ятнадцять сходяться там будинку на Сергієвській площі (пачі письменників та журналістів)?

Час в це діло встряти й місцькомові письменників та літературним організаціям, а то може й що йому шебуди. Мих. Биновець.

Апология кустарничества

або „Исцелися сам“)

Моя відповідь т. Дмитрові Грудні.

В № 14 «К. і П.» в статті «Апология кустарничества» або «Исцелися сам» автор Дмитро Грудина намагається без натяку на відливі дотепи спростувати моє твердження в статті «Про висування молодого актора», вміщеній в № 8 «К. і П.», що паті спеціальні театральні школи не досягають в належній мірі мети і що правильно організоване виховання молодика при театрі може дати далеко більші результати.

Носамперед хочу сказати кілька слів про обурення Дмитра Грудина сприводу «сметичних» думок про можливість виховання молодого актора по за стінами спеціальних шкіл подібно до Харківського Муздрамтеатру. Тут, як мені справедливо вказували люди, непричетні ні до театру, ні до інституту, явно нерозуміння Дмитром Грудіною того, що так ясно сказано в моїй статті, а саме: «звідси, звичайно, не треба робити неправильного висновку, що шляхи до утворення актора лежать виключно через практичну роботу в театрах, що непотрібно ніякого навчання... і т. д.

Я думаю, що навіть на просте око помітно з моєї статті, що я не збирався проповідувати тієї апології кустарничества, що її чомусь

*) В порядку обговорення.

намагається мені нав'язати Дмитро Грудина і не збирався замінити серйозне навчання «аматорщиною, сурогатами» і т. д. і що я пропоную випустити «педоуків», як пише тов. Грудина. Але все таки дозвольте, Дмитре Грудіно, усеумитися в тім, що Муздрамтеатру дають кваліфікованих робітників і що виховання тут поставлено на належну височину. Вам потрібні факти. Вас не задовольняє анекдот (як ви кажете) з напівшкою, що в кінці з року навчання на кіно-факультеті нічого не знала. Попробую навести новий анекдот, що попався мені під руку. Може він буде зрозумілишим для вас. Якось тов. Грудина розповів мені з гордістю, що студенти Муздрамтеатру за умовою з «Березієм» беруть участь в практичній роботі Березоля і між іншим в Харківському Державному Театрі. Якщо студенти інституту так само працювали в Березолі, як в ХДТ, то по заздрю йому, а робота студентів в ХДТ в п'єсі «Заколот», що чисте непорозуміння, що доходило до крайніх меж відсутності дисципліни й розуміння будь-якої театральної відповідальності. На одну репетицію студенти зовсім не прийшли, на всі репетиції приходили з прорухами, на вистави не приходили всі і дові, на п'яту виставу кілька чоловіка

вийшли без гриму, на 6-й виставі довелося почати виставу з запізненням на півгодини. через затримку кількох студентів. Мину зауважити, що серед студентів, що працюють в театрі є й свідомі та дисциплінована частина, але все ж про що говорить вказаний факт? Чи не досить, поважний Дмитро Грудіно, навіть цих свіжих прикладів, що попалися під руку, щоб зробити відповідні висновки? Адже вам не доводиться говорити про те, що найнезначніший актор, що пропрацював в театрі 1—2 роки, ніколи не допустить себе до щойно наведеного, адже ви самі в колишньому народному театрі керували художнім боком і поставили там на одну п'єсу і тому добре знаєте умови театральної роботи.

Ви говорите, що чимало непоганих акторів дали наші ВУЗ'и, а чому жас не зацікавило питання, скільки непоганих акторів на сцені Укр. театру зовсім без шкільної підготовки і вони займають зараз місце в перших лавах наших акторів, а їх чимало.

Шумейкий, Варецька, Юра Терентій, Кречет, Барвинська, Ужвій—зовсім без підготовки, а значна частина акторів з підготовкою студійною (наприклад, Гнат Юра). А актори «Березоля» виховані в студійній обстановці?

Одне слово, коли хочете фактів, то їх не мало. Я міг би навести ще більшу кількість фактів протилежного порядку, себ-то, що дали ВУЗ'и, але про це не варто зараз говорити, не надто очевидно.

Після важкої смети тов. Дмитро Грудина

В шахті

Я ніколи не був у Єгипті, не бачив його казкових пірамід і чув про них тільки з книжок та іноді бачив на екрані. І коли ми виїхали з поїзду на станції Сталіно і побачили справжні єгипетські піраміди, що високо здіймалися над рівним степом, затуляючи собою найвищі заводські труби, я протер очі: ці гори так нагадували Єгипет з його Хеопсами, Хефренами, Менкерами і т. д.

Насправді ж то тільки різна порода, що її протягом багатьох десятиріч років мільйони робочих рук вносили з під землі, прокладаючи важкий шлях до схованки чорного золота.

Коли підїжджаєш до Сталіно ввечері, то здається ніби потрапив в якусь казкову країну, де стоїть невинний гід машин, зі всіх кінців чути гудки паровозів і червоні заграви високо здіймаються в небо. Тоді в цьому сиві стають непомітними і ховаються десь в тіні «високі піраміди» і червоно-чорний дим окутує їх фантастичним укривалом.

**

Ой,—скрикнув мій сусід і вхопив мене за руку.

— Злякався?—говорю я, але почував, що й сам ледве не ойкнув.

Проходячи по-між натовпами шахтарів ми почували себе чудесно, бо в лазні з нами відбулася така метаморфоза, що ніхто ніколи б і не впізнав у нас неохочих в цьому чорному гамірливому товаристві. Ми стояли біля лігні, чекаючи черги, і призналися, з певним острахом, дивилися, як за кожною кліткою, що шугає під землею важко з гуркотом затуляється важка дощана ляда.

— Надзвичайно гнітюче враження,—говорить хтось із нас. Так ніби в яму опускають.

А коли дійшла черга і ми наче курчата в дощ найхачились, близько притулились один до одного в мокрій клітці,—рантом відчули, що губимо ґрунт під ногами, а в середині ніби все одривається і падає кудись у безвість. Враження таке, як буває, коли сниться, що падаєш у величезну прірву. Ото і скрикнув мій сусід—«Ой!». Може б ще хтось не витримав та клітці вже аменшувала швидкість і врешті зовсім повільно і тихо стала на твердий ґрунт.

Ми спускалися в шахту «з вітерком».

Похало нас чотирі молодих письменників, щоб виступити перед своїми читачами-робітниками, почитати їм свої твори, почути їхні думки. Адже це так необхідно для нас. І як тільки ми акліматизувались в Сталіно і виконали найважливіші доручення, першим і невідкладним нашим завданням було спуститися в шахту.

Легко сказати—спуститися, а скільки до цього річної підготовки, що поволі примушує чекати чогось надзвичайного. Спочатку різні перепуски, розмови телефоном, погодження, а потім нас завели в шахтарську лавню і примусили роздягатися. Хтось із нас неспішно запитав:

— А може можна в своїх шиблетах полізти?

— Хіба хочете вилізти абсолютно босими і з побитими ногами?—відповів нам голова шахткому. Ми далі не сперечались і мовчки натягали на себе чорні, як той вугіль, шахтарські штани, піджаки та картузи. Врешті взулися в дебелі, з високими халівами, чоботи і одержали кожний Вальфоську лампочку в руки.

**

Довгим темним коридором, що поволі спускається вниз, обережно ступаючи, обминаючи баюри з водою, освітлюючи собі шлях ліхтариками, ми йшли вниз. Навзустріч сунули натовпи шахтарів. Вони голосно розмовляли і ритмічно вимахували лампочками. Була зміна і кожний поспішав на повітря. У вузькому проході зустрілися.

— Ей, ей! Ви, молоді інженери, звертай!... кричить хтось спереду.

І цей владний вигук примусив нас швидко притулитися до вогкої стіни, щоб дати дорогу.

— І треба ж тобі було начепити інженерського кашкета!—кажу я одному з своїх товаришів. А в нього й справді на голові зашмальцований кашкет, а на лобі виблискують технічні значки.

З більш-менш просторої «проходки» ми завертаємо в продольний штрек. По дорозі обминаємо навантажені вугіллям вагонетки,

десь в неосвітленій глибині штреку видно, як виблискують ліхтарі, спотикаючись нас обминають шахтарські коні (кажуть вони сліпі, бо весь час живуть під землею. Нам показували стайні, де вони зморені жадібно їли мішку).

Звуки якось губляться в цих вузьких штреках і для того, щоб одержати якусь поясненню від провідника, треба звертатися до нього голосно, майже кричати. А зі всіх кінців лунають протяжні посвисти: то конюгони підлюжують покірних коней і попереджають про те, що треба звертати з дороги.

— А оце починається забой,—каже провідник і згинаючись пролазе у вузьку нішу, ми простуємо за ним, напружуючи очі, щоб вгадати, що там спереду.

Нам вже болить спина. Брудний одяг весь змокрів від поту, втомлені ноги дрижать і ми вже раді, аби швидко закінчити експурцію і знову бути там нагорі, де таке чисте, прозоре повітря і так багато світла. Розбалакалися з шахтарем. Молодий, високий на зріст, зовсім без сорочки, він стояв і байдуже дивився на нашу групу. Мабуть помітив, що ми вперше спустилися в шахту, бо на зміну байдужості прийшла напівзневажлива посмішка.

— А скажіть, ви довго звикали до шахти?—запитуємо його.

— Днів зо два—байдуже відповідає шахтар і спльовує кудись в темряву.

— Ой, як швидко!—дивуємось ми.

— Так у мене ж батько й дід шахтарями були—пояснює нам співбесідник.

**

Я багато читав і оповідань, а ще більше віршів про отой забой. Та коли ми підїздили до «ліхти» (так зветься місце, де добувають вугілля), всі уявлення, що я мав про шахту, розвіялись як дим. Низько над нами, так низько, що ледве пролізти на животі можна, нависла темна з сріблястим відблиском порода вугілля і тут же чорні, як самий вугіль, так, що, навіть, тяжко розрізнити їх, лежать напівголі шахтарі і крок за кроком одвоюють у суровій природі її багатства. І так упевнено й методично роблять вони цю справу, що здається ніщо їх не спинить.

Але ж чому так засапався і я і всі мої товариші, чому ми не пройшли ще й 1/10 частини шахти, а вже нас вичмуло до самого поту?

— Оце така реформа людини!—каже один із нас, по професії гуморист. Я б, каже, всіх, хто носиться з напівбожевільними фантастичними теоріями про реформу людини, примусив би тільки раз пролізти через «ліхту» і певний, що він би на все життя закався б і зрікся б своїх химерних теорій.

появилися в «К. і П.» статті за підписом «Молода Акторка», і «Реміза» та прислана мені за підписом Красія, де дуже й дуже ясно висловлюються проти нинішньої системи шкільного виховання актора, де пишуть, що «Театвузівська молодь не сировий матеріал, що лише в процесі довгої і впертої практичної студійної праці, безпосередньо зв'язаної з виробничим процесом театру зможе оформитись у мистецьку силу. До смішного ніяково й безпорадно почуває себе молодь на сцені в найпрямітніших завданнях акторської роботи» і далі:

«Чому так? Тому, що театвузи не мають найменшої ув'язки з театральним виробництвом», а ще далі про Театвузи—«Немає єдиного методу навчання, немає єдиного стрижня»... «Наслідки цього—еклектика, розгубленість, хаотичність—разюча неув'язка матеріалу, це приноситься театвузівською молоддю в театр, і доки театвузи не буде якоюсь наближено до виробничих театрв, ця хвороба не минеться, а до того часу театрам приходиться студійним порядком виховувати театвузівську молодь».

Коротче кажучи, шановний тов. Дмитро Грудіно, ми згодні з тим, що серйозна підготовка шкільна потрібна, але не можна ж на 11-му році існування радянської влади дивитися на вузи з кустарно-педагогічного погляду. Не можна робити експериментів з молоддю втягаючи десь в емпіреях, заспокоюючись на лаврах пластики, ритмо-пластики, мімодрами, пантоміми і т. д., не стараючись перевірити

себе і вчитися на досвіді, щоб навчити інших щоб корегувати свою шкільну систему.

Звичайно, тов. Грудіно, не при всякому театрі можна серйозно говорити про виховання актора, ми говоримо про серйозно поставлені театри, звичайно, театр з постановками подібні до «Сорочинського ярмарку», що його так сміливо було показано в минулому році на сцені театру «Березіль» (зайва річ тут зауважувати, що це не постановка Березоля) «Запорожця за Дунаєм», «Вія» й «Марусі Богуславки». Звичайно, не на таких театрах треба виховувати нашого молодого актора, навіть Державний Харківський Театр, не зважаючи на те, що він незрівняно вищий і далеко стоїть в своїй роботі від типу вказаного театру, не може це в справжньому вигляді бути базою для виховування молодого актора, але за правильної постановки, за правильного формування театру, розробки планів, за широкого радянського погляду на значіння й завдання робітничого театру, як важливого чинника в утворенні української класової культури, а не перестігів та реставрації консервативних мотивів «гопаків», за такої установки ХДТ може завтра, як і інші серйозні театри зайняти почесне місце в вихованні молодняка.

Чи є потреба ще відповідати тов. Грудіні? Гадаю, що немає. Мені не хочеться утрудняти читача переліком тих, м'яко висловлюючись, безґрунтовних вихваток і суперечностей і т. д. в статті, а їх не мало—взяти хоча для прикладу твердження, що шкільні хори, оркестри

це те саме, що й шкільні вистави, твердження, що засоби й методи навчання в ІЗО—ті ж, що і в драмшколах і т. д.

Зробимо приємне тов. Грудіні і приймемо з великим задоволенням повідомлення в його статті, що торік 15 студентів поставили показову роботу нігде інше, як в театрі Держдрами і «не якусь там аматорську», а «Ревізора», віддамо при цім належне авторові цієї п'єси Гоголю, визнаючи, що ця річ не «аматорська» і згодимось, що Держдрама справді не якийнебудь театр, а справжній театр. Заслугаємо з задоволенням, що всім чоловікам з Муздрам-інституту працюють в театрі «Веселий Пролетар», а три чоловіки поїхали до лєнінградського інституту, що проф. Белецький і Нар. арт. Курбас згодні вести семінар підвищеного типу. Охоче згодимось з тов. Грудіною, що «не гірш справа стоїть і в інших вузах», особливо беручи на увагу статтю Реміза молоді акторки та Красія (ще не вміщену в «К. і П.»).

Побажавмо авторові почитати на лаврах, а ми... ми візьмемося все ж за серйозну роботу питання про виховання акторського молодняка, а заголовок статті Дмитра Грудіні «Аполотія кустарництва» («Испелися сам») повертаємо вам за належністю. Вчітєся і спілайтєся і в процесі навчання та зпінєння визволяйтєся від шкідливих тенденцій кустарництва там, де молодняк витрачає свої сили й кращі роки, намагаючись знайти добру підготовку.

Б. ВОЛЬСЬКИЙ,

Оправді, доводиться повзти на животі по гострих грудочках вугілля, дихати вугільним порошком та ще боятися, щоб десь не зірвалася порода і не зробила з себе вибивачу котлет-ку. І коли ми вилізли з забою, то штрек з його протяжними свистами, повними вагонетками і покірними кіними, здався нам світлим раєм. Ми вільно зітнули і подякували долю, що вилізли цілісінькі з цього справжнього некта.

— Коли б я й досі був членом спілки селянських письменників «Плуг»,—говорить один з нас,—то після цієї прогулянки я напевно вийшов би з неї.

Це говорить той же гуморист і ми реагуємо на його дотеп стомленими усмішками.

— Стійте!—каже нам провідник.—Тут газ. Хочете подивитися?

Ми синились, вдивляючись в темноту проходки, ніби намагаючись на очі побачити ці газ. Але провідник підносить лампочку догори і ми бачимо, як навкруги її вогню утворюється букет синього полум'я.

— Горить газ,—пояснює нам провідник. Потім ставить лампочку додолу, робить з двох дошок хреста, а на ньому прибиває бляшану застережливу табличку.

«Не ходи!—газ!»

Пройшовши ще кілька проходок, штреків, забобів, поставивши ще декілька хрестів з табличками, ми рушили нагору.

Ми йшли й нам здавалось, що не буде ніякої цим довгим підземним коридорам, що нагадували нам якісь фантастичні підземелля, а самі ми собі здавалися троглодитами. Такі ми були чорні, зморені, незграбні. І знову нас вхопила кліть, а величезний на зріст «дядя» весь в шкіряному, в брилі з велетенськими крисами, з яких наче з ливня збігала вода, скомандував:

— Тримайтесь!

Знову шугнула вгору кліть, але на цей раз ніхто з нас не крикнув «Ой!», тільки з завмираним серцем прислухались, як в середині все перевертається і наче якісь дві велетенських долонь стякують нас, намагаючись розплющити. Чуюмо, як гремить ляда, брязкають ланцюги і ми виходимо на повітря.

Глибоке радісне зітхання і горді погляди кидаємо один на одного. Ой, мовляв, які ми. Де тільки нас не носило. Тепер маємо право зватися пролетарськими письменниками.

— Та після такої бані хоть би й хто увірував би в силу пролетаріату.

В лазні нас чекала вже гаряча вода і одяг. Ми тепер тільки зрозуміли, як наївно було з нашого боку думати, що спустатися в шахту можна було в своєму одязі.

Вийшло так, що просто з шахти ми мусили їхати на вокзал і повертатися до Харкова.

І коли вже потяг рушив і ми сиділи в загальному вагоні, тільки тоді ми почали говорити про шахту один з переднього висловлюючи своє захоплення творчою силою людства, що шугає в глибоке підземелля, високо здіймається в повітря і несе во ім'я щастя людства перемогу над природою.

Був вечір і у вікно можна було бачити, як знову обрії запалились вогняно-чорними загравами та похмуро, окутані синім туманом, стояли монументальні Сталінські піраміди.

НОВІ КНИЖКИ ТА ЖУРНАЛИ

О. ЛАН. — Отави косять. — Поезії «Маса» К. 1923 р. стор. 50. тир. 1.500. Ціна—60 коп.

Уже давно зупиняючись що журналах поодинокі Ланові поезії, звикли ми зв'язувати з його ім'ям образ не звяжди оригінального, але культурного й сумлінного поета. Ось чому радо розгорнули ми книжку шід простою назвою «Отави косять».

Лан зумівно й влучно використовує досвід попередніх поколінь і поетів. Його ритміка, — до речі багата на розміри, ритмика в якій кожного вірша подано відмінною побудовою, — нагадує символістичні методи ритмічного парадоксизму в межах рідка: «Я не знаю, як там буде...», «Будуть бурі, будуть зливи...», «Нехай реве, нехай гарчить...», «З зошпалених ойл, у сірих питаннях...» й т. інш. Образ у Лана часто-густо загострений на імажистичний експонат: «Верба розчісує кошу...» «Ти шпосіла верна сміху...» «День... примружув очі голубі...» «Степ розправив чорні груди...» «Осерце кам'яне...» вітряка й т. і. Але в обох випадках, і в ритміці, і в образах немає зашпонованості, це засоби, що їх Лан опанував і переніс до своєї стилістики. Намагається він подавати й нові технічні засоби, та ще не вдається йому, виходить штучно й підірване як от напр., різноманітності рими віршу «Комисарова мати».

В образах, що ми їх знаходили, читач помітив уже одну з Ланових властивостей, а саме динамічність:—степ **розправляє** груди, **день примружув** очі, **день біжить** над полями, **ніч заблукалась** у лузі, **верба розчісує** кошу. Здебільшого речі в Ланових віршах діють, — маємо це в наслідок анімізації, одушевлення їх. Часто густо метафора розгортається в тему цілого віршу. Вітряк — паук, що ссе бідняків (Вітряк) пролетаріат — чорнороб (Великий чорнороб), а це в свою чергу призводить до міту («Весняне повстання», «Мені приснилося»). Але цей ухил до міто-творчості не треба відносити цілком на рахунок зазначеного вище зв'язку з символістами. Його коріння доцільніше було б шукати в Лановій психіці, шовхнці селянина зв'язано-го з землею. Лан перш за все селянин, типичний, не зпосований містом. Хоч і надибуємо в нього шаблони, як от вихід з села, шаблонний у набридлому антуражі немогого вечіру («В невідомому дорозі»). Син, що не може й на три дні приїхати до своєї матери на село через міркування «вышного порядку» (Пісня про дві сорочки), але навіть тут в зворушли-ві, влучні місця. В тієї сорочки «кожна нитка конопляна кіпчавиться в землі», стор. 47.

«Тепер тихо в нас
Шумить шпениця. Бураки зелені.
Про що це там балакають чужки?» стор. 18.
«В траві розлягся день червоний,
Примружув очі голубі.
Як вільно горобцві
Цвірінкати на вербі», стор. 21.
«Ніч.
Приїшла з півночі ніч —
Глуха. Самотня.
Приїшла, заблукалась в темнім лузі...»,
стор. 17.

«Оце мій переліг...
...Сухий, тонкий мов живи на руці
В столітнього Захара Хитряка», стор. 45.
«А нас не буде
А нас не буде вже тоді,
Коли сміятимуться люди,
Веселі, молоді» стор. 34.

Так близькість Ланових віршів перебігала до любові навіть, а ніжності, уважливості до землі, до селянської роботи, а звідкіль і ненависті до тих, хто зневажає ту роботу. Темна, селянська психіка шукає відпо-відів на свої запити в звичному напрямку міту. Істинніково слідкує за нею Лан, а в наслідок того маємо чудовий сон про те, як жито обернулось на мечі, щоб захистити давній город—О. Р. О. Р.

Отож у Лана в те, чого бракує більшості наших дебютантів: цілком пристойна віршова техніка й психічна суцільність. Цільний зв'язок з селянським життям, життям, а не побутом. В цьому запорука, що Лан на гар-ному шляху.

В. К.

Яків Качура—Зламана присяга—оповідан-ня. ДВУ, р. 1923. Стор. 190. 20 тир. 5.000. Ціна 1 крб. 15 коп.

Останнього часу часто-густо дають назву тій чи тій збірці не за назвою першої чи то провідної речі,—просто вибирають найгучні-шу. Так і тут, не розглянута «Зламана при-сяга», що її псує подвійне установлення на психологізм та фабульність, яка з тим пси-хологізмом ув'язується досить поверхово,—«Зламана присяга» є найвидатнішим твором Качуриної збірки, але два невеличкі опові-дання—«За 10 оре» та «Мандрівка».

Для нас ці оповідання екзотичні, бо побу-тове тло взятє зі шведського життя.

Відомо, що екзотика впливає на читача по дібністю внутрішніх ситуацій до звичного, в той час, коли зовнішня сторона цілком від-мінна. Ото ж збирає очі подібність шведських поліцаїв до царських фараїв, майората до економії, скарбунів до наших педенчиків.

Особливо багато спільних струн зачіпає оповідання «За десять оре», однією з провід-них ліній якого, є ворожість скарбунів до ро-сійських салдатів, що збивають ціну на робо-чі руки, та своєрідний героїзм дівчини Крісті, героїзм з яким вона спровокувала «скаженіх русів» і допомогла тим самим своїм землякам позбутися конкурентів.

Так само не позбавлена психологічної зв'яз-ки й «Мандрівка».

Таким чином, це є авантурні новели з чіт-ко окресленим побутовим тлом. Якщо додати ще гарну мову, то можемо сказати, що вони справляють цілком позитивне враження.

Власно кажучи, вони рятують збірку, яка без них була б млявою й непереконуючою. Справа в тім, що маючи безумовні здібності до авантурного жанру, Качура погано володіє психологічною аналізою. Там, де потрібні дієві особи, а не герої (напр., «Мандрівка», «За 10 оре»), відсутність докладно окреслених типів не тільки не шкодить, але навпаки зберігає суцільність оповідання. Але зла доля штовхає Качуру до глибоких психологічних ситуацій і він псує де-які свої сюжети (а сюжети Ка-чура будує завжди цікаво зроблені), психо-логічною зв'язкою. Помічаємо це в «Ходоть-вій родині», в «Зламаний присяга».

Тут подію розбавлено зайвим психологіз-мом, через що вона губить свою напруже-ність.

На жаль, остання річ Качури,—«Окупація», —що її видруковано в третьому номері «Життя й Революції» за 1923 р., написана знову в тому ж таки невдастивому авторові психоло-гічному жанрі.

Знову тут пошукано засоби лівої та психо-логічної новели, і через те якось осторож-но, майже непомітним лишається побутовий бік оповідання, а якраз побут, що його Качура зміг подати кількома до речі кинутими сло-вами, разом з пригледом, є найсильнішим міс-цем нашого автора.

Ото ж будемо сподіватися, що в майбут-ньому Качура позбавиться від невдастивих шорань до психологічних глибини і будуватиме свої оповідання на тій тонкій грі побута й пригоди, на якій побудовано «За 10 оре» та «Мандрівку».

Кінець кінцем, мусимо зазначити, що ця книга Качури приємно вражає великим діа-пазоном,—це збірка не на елітські чи то міські теми, а про людей взагалі.

В. Ковалюський.

Літня оздоровча кампанія

Кінчається довга, суворозима.

Всі групи трудящих, усі організації починають енергійно готуватися до літньої оздоровчої кампанії.

Все населення чекає літа, але напруженіше від усіх, з величезними надіями на сонце і тепло чекають діти, а тим часом дитячу оздоровчу кампанію найменше відзначено, найменше забезпечено коштами, не зважаючи на її величезне і громадське значіння. Всі міські діти Республіки, за незначними винятками і діти робітників та службовців, і діти дитбудинків, не кажучи вже про безпритульних, у дуже тяжких антисанітарних і антигігієнічних умовах переживали довгу зиму. Житлова криза в сім'ї, скученість в школах та дитбудинках, недостача свіжого повітря, не завжди правильне харчування, особливо що до гарячих сніданків у школі, а іноді й переважання шкільними та громадськими обов'язками характеризують соціально-побутові умови життя дитячого населення.

На тлі цих умов виявляється несприятлива картина стану дитячого здоров'я.

Туберкульоз знаходить собі в таких умовах широке поле для розвитку: від 47% до 70% дітей, як у родинних робітників та службовців, так і в дитбудинках хворіють на ту чи іншу форму туберкульозу. Активний туберкульоз легень, а палочками Коха, що був за передвоєнних часів дуже рідким явищем у дітей шкільного віку (0,5—1,2%), складає тепер цифру до 4%, а в деяких місцях і більше.

Загрозливий стан здоров'я дітей настільки вимагає провести широку оздоровчу кампанію.

Наркомоздоров'я, Наркомосвіта і ВРФК розробили план оздоровчої кампанії серед дитячого населення. Гадається організувати, як і в попередні роки, низку установ літнього (сезонного) характеру для різних груп дитячого населення.

Але в цім році їх буде організовано в ширшому масштабі. Сюди належать:

1. **Літні загородні колонії.** Літні колонії в першу чергу треба організувати для дітей дитбудинків. Дитбудинки вивозяться в колонії зі своїм реманентом і персоналом. Видатки на утримання дитбудинку збільшуються лише за рахунок транспортних коштів. Помешкання за містом повинні дати відділи комоснів, земвідділів, радгоспів безплатно. В цьому виявиться вже почасти участь цих відомств у дитячій оздоровчій кампанії. Такі ж літні колонії з участю профорганів і батьків можна влаштувати і для дітей-школярів. Допомога громадських організацій в справі постачання літніх колоній піде на додаткове харчування.

2. **Денні дитячі санаторії,** що організуються в міських парках, найкращі заклади для школярів і безпритульних. Діти проводять в санаторії час від 8 год. ранку до 8 год. вечора. Одержують протягом дня 5 разів тризму їжу, приймаючи сонячні й повітряні ванни під доглядом лікаря. Виконують легкі фізичні вправи й ігри під проводом вихователів. Режим проводиться напівсанаторний з обов'язковим відпочинком.

До денних санаторіїв посилають виснажених дітей з туберкульозом залоз, нервових і малокровних, з терміном перебування до двох місяців. Торік через денний санаторій в міському парку було пропущено до 1.500 дітей. В цім році буде збільшено пропускну спроможність санаторія.

3. **Літні майданчики з харчуванням** являють третій тип сезонних закладів. Ці майданчики організуються для дітей дошкільного віку, школярів і безпритульних. Ці майданчики влаштовують в різних районах міста, ближче до домівок дітей, в міських садах та великих дворових садках.

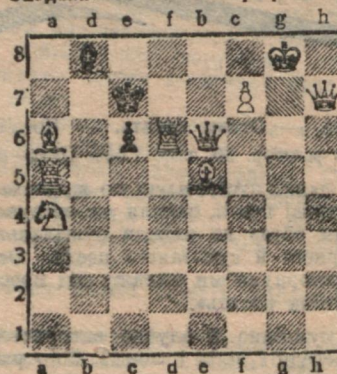
Діти проводять на майданчиках час з 8 год. ранку до 1 год. дня. Харчуються три

Шахи й шашки

21 квітня 1928 року.

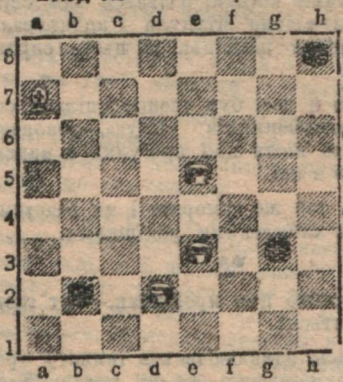
За редакцією І. Л. Янушпольського.

Завдання № 7. М. Огрефа.

Білі—Кр8 Фh7 Та5, d6 Са6, е3 Ка4 п. f7 (8)
Чорні—Кр7 Фe6 Сb8 п. с6 (4)
Мат за два ходи.

Етюд № 7. А. Езроха.

Білі—Дамка a7, шашки d2, e3, e5, (4)
Чорні—шашки b2, c3, h8 (83)
Білі виграють.

Хроніка

Наслідки турнір-чемпіонату ш. Харкова 1928 р.

9-й тур. Виграли білими: Янушпольський цях (6—12 год.) у Центральному клубі Про-у Лівшиця, чорними Альтшулер у Орделя. петстуда, Рымарська, 21. У Москві почався розіграш матчу по Бланкштейн з Терешенком зіграли у нічию. шашках між переможцем Всесоюзного тур-У вікторок догравалося декілька незакін-ніру 1927 р. В. Бакуменком (Харків) і ко-чених партій. Після 9-го туру стан чемпі-лишнім чемпіоном СРСР по шашках В.онату: Терешенко виграє 7½ з 10, Яну-шпольський 7, Бланкштейн 5½, Порт 5 Мідковим (Москва). 1-у партію виграв Ба-1 1 незак, Григоренко 4½ 1 2 незак. Кірі-куменко, 2, 3, 4 1 5—Міаков, 6 1 7 закін-лов 4½ 1 1 незак. Ордель 4½ 1 1 незак. чилися у нічию. Рутшейн 4½ 1 1 незак. 1 т. д. У травні м-ці у Харкові відбудуться се-Розіграш чемпіонату проваляться по не-анси одночасової гри гросмейстера Ріхара ділах (від 11—4 год.), вікторках і п'ятни-Реті (Амстердам).

Блок-нот

З'їзд плугу відкладено.

Вважаючи на те, що частину Плужан запрошено білоруськими письменниками до Мінська, з'їзд «Плугу», що було призначено на 12 травня, відкладається на 19 травня за тим же програмом.

НАД ЧИМ ПРАЦЮЮТЬ «МОЛОДНЯКІВЦІ».

Голота П.—склав угоду з ДВУ на видання роману «Реванш».

Кузьмич В.—працює над повістю «Авіо-спі-рالی» (перша частина буде надрукована в ч. 4 «Молодняка»).

А. Первомайський—працює над романом «Околиця».

Масенко Т.—готує до друку в ДВУ другу збірку поезій.

Л. Скрипник,—здав до друку ДВУ збірку оповідань

О. Кундач—закінчив до друку великий роман «Де-факто», та працює над низкою новел та повістю «Фортеця» і «Маленька жінка».

Вуханаль Ю.—здав до Книгоспілки для друку збірник гуморесок «Життя та діяльність Федька Гуски».

ПЛУГ № 3.

Вийшло з друку беззастережне число журналу «Плуг». Журнал містить: Художня проза С. Божко, Спокохи—роман (продовження), М. Гавеський, Балет Микшилка — оповідання, К. Анищенко. Єдиний порятунк — оповідання, Гр. Яковенко. Диво—оповідання.

Вірші. О. Ведмільського, Гр. Плискунівського, Л. Рабінвича, А. Олійника, М. Чалого, М. Го дованця.

Статті: Л. Милошова. Кодобилівський і Горький, М. Виховця. Історія пам'ятника Т. Шевченка.

Бібліографія. Хроніка. Наше листування.

Лікар В. А. Блях.